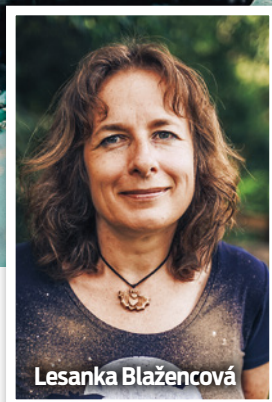


Otrávia nás monitory?



Lesanka Blažencová

„Dopyt po notebookoch cez pandémiu sa prejaví na životnom prostredí,“ myslí si

Lesanka Blažencová (43). Už teraz by ročný elektroodpad zasypal Banskú Bystricu do výšky piatich metrov!

Od pondelka Slovensko uvoľňuje prísne opatrenia, ktoré na takmer rok uväznili v obývačkách státisíce rodín. V čase pandémie koronavírusu mnohí rodičia

pracovali z domu, ich deti sa vzdelávali dištančne. Aby svoje pracovné a školské povinnosti zvládli, museli si nakúpiť nové notebooky, tablety aj smartfóny. Predaj osobných počítačov na globálnom trhu sa podľa agentúr Gartner a IDC vlani zastavil na čísle 302 miliónov kusov, čo

je o trinásť percent viac ako rok predtým. Ide o najrýchlejší rast za ostatné dve desaťročia, pričom hlad po nových technológiách ešte pribrzdil nedostatok čipov a núdza o polystyrén, do ktorých komputery balia!

„Obrovský dopyt po osobných počítačoch sa onedlho prejaví na životnom prostredí. V jednom smartfóne – v batérii, kábloch, mikrofóne, čipe, vo zvaroch, v obrazovke či v obale – nájdeme okolo tridsať rôznych prvkov periodickej tabuľky. Nikde na svete sa nenachádzajú na jednom mieste,“ podotýka Lesanka Blažencová z Centra environmentálnej a etickej výchovy Živica a koordinátorka projektu Elektroodpad-Dopad. Ťažba nerastných surovín pre elektroniku v Afrike, Kanade, Rusku či v Austrálii, rovnako ako finalizácia súčiastok v Ázii, tak zasahuje celý svet.

Šrot mieri do Afriky

Obrovské bane na kobalt a koltán, suroviny, bez ktorých sa nezaobíde žiaden moderný mobilný telefón, ničia Demo-



Uveríte?
Zlaté obdobie počas pandémie zažívajú výrobcovia polystyrénu, ktorého cena rastie raketovou rýchlosťou. Súvisí to so zvýšeným dopytom po spotrebnej elektronike – od televízorov cez počítače po herné konzoly či slúchadlá. Z polystyrénu sa vyrábajú aj jednorazové obaly, taniere, poháre, prepravky či zdravotnícky materiál, ktorých spotreba počas COVID-19 tiež vzrástla.

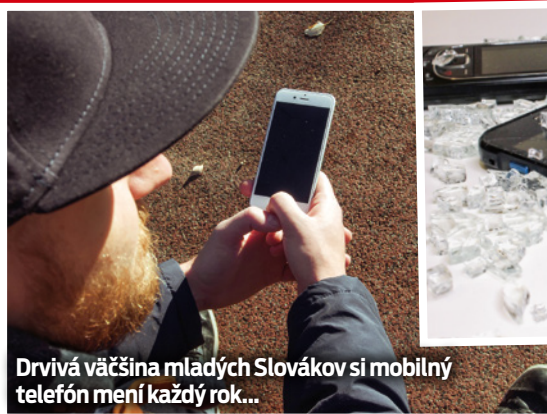
V roku dvetisíctri pripadal na jedného používateľa elektroniky jeden tablet, notebook alebo mobilný telefón. Vlani šesť. A to štatistiku robili pred pandémiou COVID-19.

Zasypaná Bystrica

Podľa správy OSN pre ochranu životného prostredia v roku 2018, teda ešte pred pandémiou COVID-19, vyprodukoval civilizovaný svet približne 50 miliónov ton elektronického odpadu. Väčšina pochádzala z krajín Európskej únie, Japonska a USA. Ak by sme tento odpad nanosili na jedno miesto, zasypal by mesto s rozlohou Banskej Bystrice do výšky viac ako 5 metrov nad zemou. Hodnotu vzácnych kovov v tomto elektroodpade ekológovia vyčíslili na viac ako 48 miliárd eur.

kratickú republiku Kongo. Je v nej až osemdesiat percent celosvetových nálezísk týchto dvoch vzácnych nerastov. „Väčšinu z ich ťažia v priemyselných baniach, ktoré vlastnia zahraničné spoločnosti, zvyšok dolujú v ťažkých a život ohrozuj-

Predaj osobných počítačov narástol vlni najviac za dve desaťročia.



Drvivá väčšina mladých Slovákov si mobilný telefón mení každý rok...

... netušia, ako veľmi pritom zaťažujú životné prostredie.

Vitajte v Sodome

Ak chcete vidieť, ako to na skládke s elektroodpadom vyzerá, pozrite si film Vitajte v Sodome! Je prístupný zdarma na stránke elektroodpad.zivica.sk.

Kde končí slovenský elektroodpad?

Máme možnosť odovzdať ho na zberný dvor, väčšina obchodov pri kúpe nového výrobku od vás odoberie ten starý. Drobné elektrospotrebiče vezme naspäť každá elektroobchodníčka. Medzi najčastejšie odovzdané spotrebiče patria sporáky, práčky, chladničky a umývačky riadu. S elektroodpadom nakladajú špecializované firmy podľa platných zákonov.



Zber elektroodpadu na jednej z martinských škôl.

Ručne u nás elektroodpad, z ktorého dokážu dostať vzácne kovy, triedia v Banskej Bystrici...



júcich podmienkach Afričania svojpomocne. Viac ako desaťinu zo štvrt milióna miestnych baníkov tvoria deti, ktoré nemajú viac ako šesť rokov!" pokračuje Lesanka Blažencová.

Deväťdesiat percent mladých Európanov vrátane Slovákov si svoje smartfóny vymieňa priemerne každý dvanásť mesiac. Ich životnosť je pritom asi šesť rokov. Ak použité telefóny neskončia v oficiálnom odbere elektroodpadu, z Európy ich odvážajú lode. „Napríklad do africkej Ghany. Agboglobšie pri meste Akkra je najväčšou skládkou elektronickeho odpadu na svete. Na mieste, ktorému hovoria Sodoma, každý rok nezákonne skončí asi 250-tisíc ton počítačov, smartfónov, ale aj klimatizácií. To všetko neodborne rozoberá asi šesťtisíc mužov, žien a detí, mnohé sa

nedožijú dospelosti,“ pokračuje Lesanka Blažencová.

Zo smartfónov medaily

Pandémia COVID-19 nespôsobilala iba globálnu zdravotnú a hospodársku krízu, má značný vplyv aj na životné prostredie. Na Slovensku však máme firmy, ktoré elektroodpad ručne rozoberajú a precíznou recykláciou z neho dokážu získať späť vzácne kovy. Tie tak dostanú druhú šancu. Napríklad v Japonsku zo zlata, striebra či z medi zo starej elektroniky vyrobili všetkých päťtisíc zlatých, strieborných a bronzových medailí na olympijské hry, ktoré budú v Tokiu už o necelých sto dní. Vyhotovili ich takmer z 80-tisíc ton nefunkčných elektrospotrebičov vrátane šiestich miliónov mobilných telefónov.

V Európe vyzbierajú najviac

elektroodpadu škandinávské krajiny, najlepšie si počína Nórsko s 19,5 kilogramu na obyvateľa ročne. Na Slovensku je to na porovnanie 5,2 kg ročne. Množstvo elektroodpadu však pre ľudskú nevedomosť alebo ľahostajnosť stále končí pri kontajneroch, odkiaľ ich odvážajú do spalovní

alebo na skládky. „Úplne nepochopiteľné sú voľne v prírode sa vyskytujúce torzá bývalých monitorov, chladničiek či práčok, pričom z nich sa uvoľňujú toxické látky. Manipulácia s nimi je škodlivá ako pre prírodu, tak aj pre ľudské zdravie,“ uzatvára Lesanka Blažencová. ■

Školáci nie sú ľahostajní

Slovensko v roku 2017 recyklovalo iba 36 percent elektroodpadu, no naši školáci k nemu ľahostajní nie sú. Len v rámci projektu Elektroodpad-Dopad v roku 2020, Živica ho pripravila na dvadsiatich piatich školách, pričom mnohé boli dlhé mesiace zatvorené, vyzbierali vyše sedem ton starých elektrospotrebičov. Pre deti Živica nachystala aj online kurz Tajný život elektroniky zdarma, kde mohli spoznať, kam napríklad putuje ich starý smartfón. „Dozvedel som sa, ako kúpou nového elektrospotrebiča zaťažím životné prostredie okolo seba. A tiež, koľko úsilia, utrpenia, starostí a osudov ľudí stojí za výrobou jedného telefónu,“ prezradil Tomáš Machava zo základnej školy v Pliešovciach.

